

Cser Ferenc és Darai Lajos

A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN GYÖKÉRZŐ MAGYAR ÓKOR

Bevezetés: a kérdés súlyossága.

Ha a magyar ókor kutatást már a magyar reneszánsz elindította,¹ akkor nekünk se szabad erről a korszakunkról elfeledkeznünk. Szükséges múltunk igaz ismeretét kiterjesztenünk erre az időszakra is, mert csak így érhetjük el valós őstörténetünket. Ezzel kiteljesedhet jelenünk történelmi alapozottsága.

Hunyadi Mátyás királyunkat azért is vélték igazságosságosnak,² merthogy ő egyesítette az addig pogánynak tekintett és ezért megtagadott népi felfogást és az attól független eredetű hatalom származási elképzeléseit. Hunyadi Mátyás királlyá választásának 550. évfordulóján ideje már, hogy a Kárpát-medencei magyar eredet és folytonosság részleteiben kidolgozott elméletével³ újra meghaladjuk – mint Mátyás király és szellemi holdudvara tette – a kizárólag az uralkodó réteghez kötött, s így hiányos történelmi tudatunkat.

Módszertanilag a Kárpát-medencei magyar eredet és folytonosság elmélete különbséget képes tenni az ókor egyetemes emberi és magyar történeti eseményei és fejleményei, valamint az általános emberiségi és a Kárpát-medencei magyar őstörténet között. Ennek következtében kezelhetővé válik a későbbi kettős társadalmunk kérdésköre, ahol az ősi népi műveltségünk eredete a Kárpát-medencéhez kötődik, és a második, az ú.n. hatalmi ág származhat a keletibbi környezetből.

Kiemelten hangsúlyozandó ezért, hogy a magyarság, mint összetett társadalom őstörténetének ismeretéhez minden részlet ismerete szükséges, azaz a Kárpát-medencén belüli, a Kárpátok közvetlen környezetét alkotó területi és a még távolabbról eredő kisebb-nagyobb arányú összetevőké egyaránt. Miközben figyelembe kell venni a tény, hogy a műveltséget folytató emberek döntő többségét a Kárpát-medencei eredetű magyarság alkotja, ámde őstörténetünk, ókori

1 A magyar reneszánsz ugyanúgy visszanyúlt a magyar ókorhoz, mint az olasz az itáliaihoz.

2 Igazságossága másik összetevője, hogy ő volt az utolsó magyar király, akit a magyar királykoronázási előírások szerint koronáztak királlyá. (És csak a harmadik, az előzőből származó elem a nép ajkán megmaradt regei sor áruhás és királyi igazságosztó tevékenységéről.)

3 Cser Ferenc és Darai Lajos: *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében*. Frig Kiadó, 2005. Cser—Darai: *Az újkőkori forradalom népe*. Frig Kiadó. H. n. [Piliszentiván] 2007. Cser—Darai: *Európa mi vagyunk I-II*. Frig Kiadó, 2007-2008. Cser—Darai: „Kárpát-medencébe gyökérző magyar folytonosság”. in *Magyarságtudományi tanulmányok*. HUN-idea Szellemi Hagyományörző Műhely, Budapest, 2008. pp.: 229-256.

történelmünk során és az utána jövő időkben ide érkezettek sem mellőzhetők.

Ennek a többségi népi összetevőnek mellérendelő felfogása és műveltsége határozza meg a későbbi kettős társadalom számos alapvető jellemzőjét is, köztük a Szent Korona Tanban megtestesülő alkotmányos értékrendet. Az eredeti népességhez képest év tízezrekkel későbbi sorozatos hódítók – a kurgán invázióktól a két szovjetig – műveltsége és társadalmi hatása ennek kiegészítő része csupán.

S mialatt a nagyvilágban a XX. század első és második felében elért igen gazdag régészeti eredmények a korábbi – főleg XIX. századi – tudományos eredmények számos feltételezését megsemmisítették, a miránk vonatkozókat a régi tudomány képviselőinek sikerült figyelmen kívül hagyniuk. Ennek következtében mintha azok a XIX. század közepi hatalmi érdekek mentén született hamisítások, melyek megtagadták tőlünk valós ókorunkra és őstörténetünkre vonatkozó emlékezésünket, leleteinket és ezekből összeálló ismereteinket, ma is, valamilyen mai hasonló céllal, igyekeznének történelmi és nemzettudatunkat megfosztani e tudománytól. A Kárpát-medencei magyar eredetünk és folytonosságunk körüli feltűnő médiacsend és tudósi hallgatás mindenestre ebbe az irányba mutat, bár az igazság közlése megindult, s talán hamar eljuthat ifjúságunkhoz is.

Ókorunkat megelőző őskorunk.

A magyar nép őskora – ahogy azt korábban több munkában is igyekeztünk bemutatni⁴ – a Kárpát-medence őskorával párhuzamos. Ennek a korszerű geofizikai módszerekkel megállapított időrendjét mutatja be az alábbi táblázat.

A KÁRPÁT-MEDENCE ŐSKORI MŰVELTSÉGI IDŐRENDJE

<i>Időszak</i>	<i>Anyagi műveltség</i>	<i>Szellemi műveltség</i>
jelen előtt 130–50 évezred	Bükk, Subalyuk moustieri	<i>összehangolt tevékenység: kőszáli kecske vadászat</i>
j. e. ~120–90–85 évezred	érdi moustieri, s annak Szelim barlangi továbbfejlesztése	<i>legrégibbi nyíltszíni emberi település, kavics és kovakő eszköz, barlangi medve, vadló és gypjas orrszarvú vadászata</i>
j. e. 80 évezred	tatai moustieri	<i>legkorábbi csiszolt eszközök: csiszolt mamut csonttárgyak</i>
j. e. 60–55–40–35 évezred	Bükk, Istállóskó I. moustieri, aurignaci	<i>az első hegylábi, dombvidéki megje-lenés, csonteszközök, nyílvesző első használata: csont nyílhegyek</i>
j. e. 50–11 évezred	Bükk, Szeleta (Subalyuk utód)	<i>gyönyörűen megmunkált nagyméretű lándzsahégyek</i>
j. e. 35 ezer után	Istállóskó II.	<i>az első hangszer: csont furulya, ötfogású: pentaton dallam</i>
j. e. 29 évezred	Bodrogkeresztúr, stb. gravetti	<i>mamut majd szarvas vadászat, Hold-naptár, kozmikus szemlélet</i>
j. e. 28–11 évezred	Arka, Szegvár, Szeged, Sárvár	<i>csiszolt csonteszközök (kapa), első mesterséges, favázás sátorlakások</i>
j. e. 11 évezred	Pilis, Bükk, Balla barlang	<i>barlangi gravetti, finom apró (sarlóba való) kőpengék</i>

4 Lásd a fentebbi lábjegyzetben.

Van-e magyar ókor, és milyen volt?

Az ókortörténetben nem szokás *magyar ókorról* beszélni,⁵ de most megteszszük: vázlatosan áttekintjük ennek lehetőségeit, keretét, ismertebb és kutatóadott adatait.

Mivel elsősorban a Kárpát-medencei műveltségeket, illetve ezek időrendjét tekintjük a múltunkat adó folytonosság hordozójának, egyúttal adottságként kezeljük az itteni magyar eredet általunk korábban bizonyítottnak tekinthető kérdéskörét.⁶ A kérdést bonyolítja, hogy az őskor végén Euráziában szinte általánossá váló kettős kultúra létrejötte miatt az egyenes ági visszavezetések általában kudarcba fulladnak.

E jelen összefoglalóban viszont elsősorban azzal érvelünk a magyar elődök ókori jelentősége mellett, hogy szerepük eléri a későbbi ú.n. civilizációk minőségi, műveltségi kritériumait, sőt színvonaluk több tekintetben meg is haladja azt, ezért általuk *az ókor mint civilizációs teljesítmény* sokkal korábbra ugrik előre az emberiség történetében. Itt civilizáció alatt nem a városi létet magát, hanem a társadalom szellemi életének összességét értjük.

S máris adódik egy érdekes, és a mostani tudományos tanácskozás fő tárgyát jelentő összefüggés is, hogy a *magyar népmesék* mondanivalója mélyebb eszmei rétegből jön, mint a mítosz, mert a mítosztörténetek már hatalmas jellegű beállítottassággal és céllal bírnak az erkölcsi és eszmei mondanivalón túl, míg népmesénk az eredeti egyenrangú emberi mellérendelő együttműködés szép példázatai, és mint ilyenek az emberi erkölcs, együttélés csodálatos tárházát képezik.

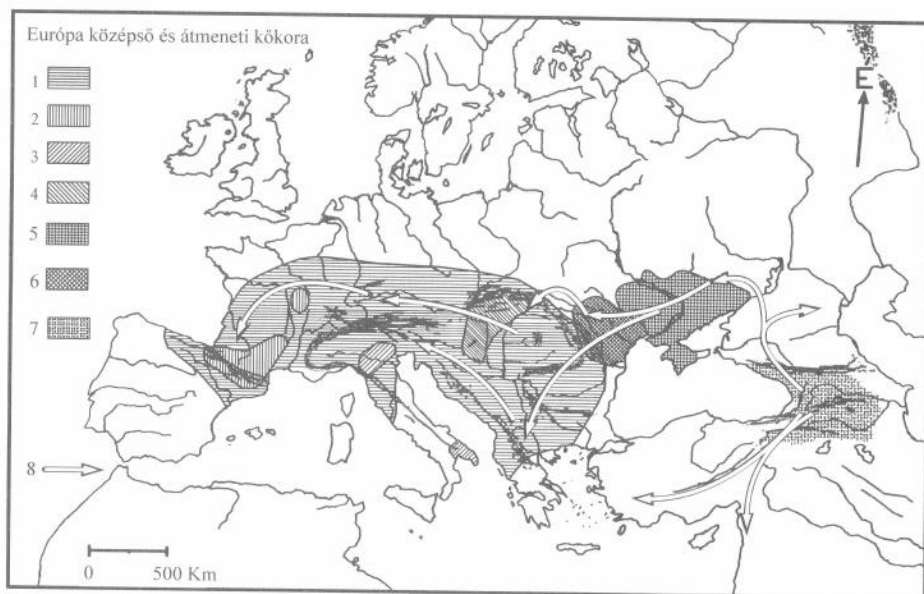
Kárpát-medencei eredetünk egyik nagyon fontos igazolója az európai tulajdonság örökítőknél (férfi Y kromoszóma változat) a magyar lakosság tulajdonság átörökítőiben való uralkodó jelenléte (~83%), amely alapvetően a bükki műveltség és a Körös-Tisza-i műveltség emberétől származhat, s ehhez a Vinča műveltség embere által behozott rész (Eu4) a maga közel 10%-os részesedésével csupán kiegészítést jelent. A magyarság származásában döntő tényező, hogy az ős-európai génállományból kiemelkedő arányban részesül. Ezt a helyzetet hűen kifejezi korábban közölt térképünk (1. ábra), mely a Kárpát-medence átmeneti kőkorszakának műveltségeit szemlélteti.

Kiterjedve a Kárpátokon túlra, többször e szomszédságból és a Kaukázusból töltöttünk fel kisebb-nagyobb népességgel. Genetikai képünkre a későbbi időkben betelepültek viszonylag csekély hatást gyakoroltak, az arányuk csekély. Ám a Fekete-tavi katasztrófa-események⁷ hatására az ottani kevert műveltség eltorzult, alárendelővé vált és szétszóródva terjedt egész Euráziában. Így európai magyar létünk fenntartása nemcsak magunk miatt szent kötelességünk,

5 Az egyetlen dicséretes kivétel ebből a szempontból Mesterházy Zsolt munkája: *A magyar ókor. A nagy ókori világháború és a „Róma-szindróma”, avagy Az indoeurópai történetírás cáfolata*. Magyar Ház könyvek, Budapest, 2002.

6 V. ö.: Cser Ferenc: *Gyökerek. Töprengések a magyar nép és nyelv Kárpát-medencei származásáról*. Szerzői kiadás, Melbourne, 2000. Darai Lajos: „*Egy tudomány, egy történelem*”. *Magyar történelem. Tízezer év — ezer oldalról*. ZMTE, Budapest, 2002. pp.: 11–32. és: http://www.zmte.org/hu/e107_files/public/37.pdf

7 A jelen előtt kb. 7550 évvel, az addigi édesvizű Fekete-tengeri medence hirtelen sós vízzel töltődött fel.

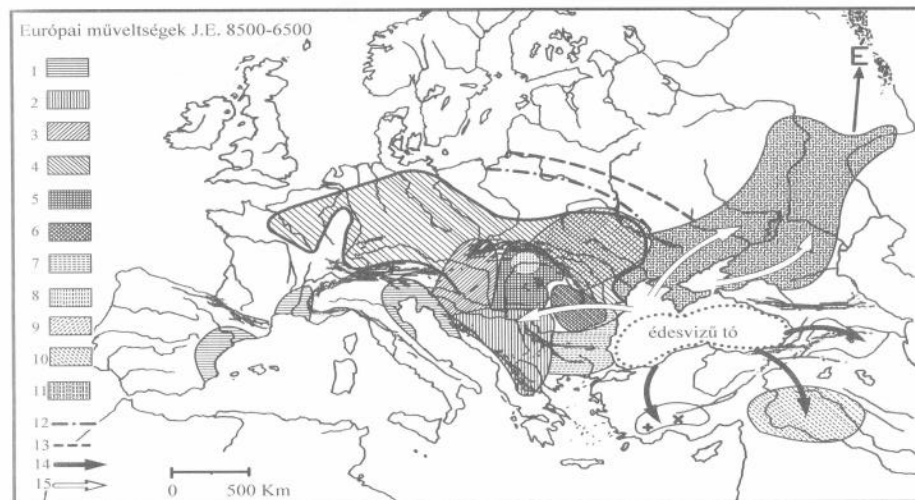
1. ábra. Európa műveltségei a würm végén. 1. Aurignaci, 2. Chatelperoni, 3. Uluzzi, 4. Szeleta, 5. krimi Muzra Kobe, 6. Dnyeszter-Bug, 7. Kaukázusi műveltségek, 8. Gravetti műveltség terjedése.

hanem egyetemes emberi érdek is, ha mintájára a mellérendelő megtartó műveltség lesz az emberi jövő. Ezt a műveltségi megoszlást szemlélteti a 2. ábra.

A magyarság a Kárpát-medence és Európa őslakosaként mindig magyar nyelven beszélt és írt, későbbi hódítóit, vagy csak egyszerűen közé települőket sorra beolvasztotta és az ú.n. Honfoglalás idejéig egységes, bár meglehetősen színes műveltségét megőrizte. A magyar nyelv fejlettsége, hangzó- és szókészlete, nyelvtana mind egy hosszú ideig letelepedett, zárt, nagy sűrűségben élő népet és időszakot igényel, amit csak Kárpát-medencei magyar elődök jelenléte teljesít, magyarázatot adva, hol, mikor és hogyan alakult ki nyelvünk tömörsége, szavaink ősi jellege, magánhangzó harmóniája, a ragozás következetessége, a szóképzés hihetetlen hajlékonysága.

Ilyenformán tehát logikusan összetartozónak foghatjuk fel a két jelenséget, azaz kijelenthetjük, hogy a magyar nyelv és a magyar nyelvet beszélők az utódai a Kárpát-medencében hosszú ideig békésen fejlődő műveltségnek, amivel összhangban van a magyarság mellérendelő kulturális szemlélete, népi ábrázoló művészete, népdalai, népmeséi, regéi, de embertani összetétele és genetikai jellemzői is.

A magyar nép és műveltség a honfoglalást megelőző évszázadoktól kezdődően már nem egynemű, ekkor már kettős kultúra jellemzi, azaz mai népünk nem egy gyökerű, mert az eredeti népi és a későbbi hatalmi ág összegződésével

2. ábra. Európai műveltségek a würm fölmelegedését követő időben. 1. legkorábbi európai földművelés, 2. Vinča, 3. lengyeli, 4. vonaldíszes kerámia, 5. tiszai, 6. bojan, 7. Karanovo, 8. bükki, 9. kukutyini, 10. folyamközi öntöző, 11. sztyeppei pásztor, 12. Dnyeszter-Bug műveltség észak-keleti határa, 13. Nemuna műveltség határa, 14, 15. Fekete-tó feltöltésekor szétszóródott műveltségek, + Hacilar, x Çatal Hüyük.

alakult azzá, ami a Kr.u. első évezred második felében. Az előbbi, a népi összetevő a Kárpát-medencéhez, utóbbi, a hatalmi pedig egész Euráziához köt bennünket.

A Kárpát-medence ókorának időrendjét és műveltségeit az alábbi táblázatba foglaltuk össze.

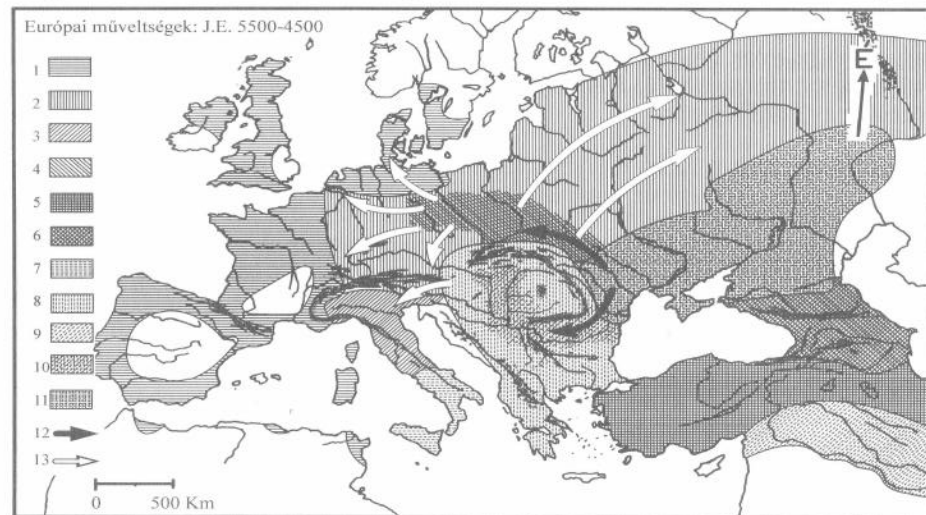
A KÁRPÁT-MEDENCE ÓKORI MŰVELTSÉGI IDŐRENDJE

Időszak	Anyagi és hatalmi műveltség	Szellemi műveltség
j. e. 8-7 évezred	Körös-Tisza-i (Duna I)	földművelés, gabona, kerámia
j. e. 7,5-6,5 évezred	Vinča (Duna II)	írás, öntött réz, szalagdíz
j. e. 6 évezred	bükki és kukutyini (cucuteny), I. kurgán hódítás	szalagdíszes kultúra keletre terjed és ember formájú kerámia, termékenység tisztelet
j. e. 5,5 évezred	II. kurgán hódítás	rész eszközök, szalagdíszeseink nyugat és dél felé menekülnek
j. e. 5 évezred	Kárpát-medence, Budakalász	antimonbronz, szekér
j. e. 4,7 évezred	III. kurgán és harangedényes hódítás	a hódítók megszelídítése, feloldása, és azóta minden hódítás feloldása
j. e. 4-3,8 évezred	Kárpát-medencei badeni	vaskohó a Tátrában, Erdélyben, vas, mészbetétes edények

j. e. 3,5-3 évezred	halomsír és urnamező	illír erődök, urnaábrázolások
j. e. 2900-2700,	kimmer vezértörzs érkezik	koravaskor, lótarítás,
j. e. 2700-2300,	szkiták Kelet-Európában	vaskor, egalitáriusság, lélekhit, fegyveres hódítók feloldása, azonos népesség betelepülése, a hatalmi szerkezet módosítása
j. e. 2300-2000	La Tene, kelták nyugaton	
j. e. kb. 50	dák uralom	
Kr. u. 70	rómaiak Pannóniában	
Kr. u. 100	szarmaták és jazigok	népvándorláskor: hatalmi átrendeződés és függetlenség
400	gótok, hunok	
450	gepidák	

Európa jégkorszakot követő valóságos benépesedése, és ezzel párhuzamosan kezdetben a Balkán északi részén, majd Európa északi felén a kurgán 'inváziók' eredményeként alakultak ki a későbbi indeurópaiak nyilvánított, azonban lényegüket és valóságukat tekintve két eltérő szemléletű műveltség ötvöződésével kialakult kettős társadalmak. Ennek kezdeti szakaszát szemlélteti a 3. ábra.

A kurgán műveltség a pontuszi sztyeppén alakult ki a jégkorszak utolsó felmelegedését követő évezred során. Alapvetően pásztor társadalmat jelent, ahol az emberőlő fegyver isteni jelleggel viszonylag hamar (Kr.e. 5500 körül) már megjelenik és hamarosan a lovaglás tudománya is felismerhető. Hitvilága a

3. ábra. Európa műveltségei a késő réz-, kora bronzkorban, és a kurgán-vándorlások. 1. nyugat-európai megalit, 2. kurgán elől menekülő szalagdíszes kerámia terjedése, 3. észak-olasz csoport, 4. a szalagdíszes-kottafejes kerámiás műveltség forrása, 5. anatóliai kora-bronz kori, 6. kaukázusi kora-bronz kori, 7. dél-olasz, 8. Kárpát-medencei bronzkori fémutánzó kerámia, 9. folyamközi városi, 10. a kurgán Kárpát-medencei terjedése, 11. sztyeppe kurgán, 12. II. kurgán mozgás, 13. szalagdíszesek menekülése.

nordikus, társadalmi elképzelése a tripartitumot tükrözi. Az ábrán feltüntetett időszakban mozdul meg eredeti helyéről és indul el Európa letelepedett társadalmi felé, és azokat kezdetben fölégeti, majd második hullámában már rájuk telepszik, ötvöződik velük, és ettől kezdve beszélhetünk ezen a területen kettős műveltségekről.

A letelepedett társadalmak válasza kettős volt. Az egyik, hogy igyekeztek elmenekülni a hódítók elől – és ezt jelzik a fehér nyilak. A másik, hogy népességük meglehetősen lecsökkent és az új társadalom harmadik, alantas rétegévé váltak. A Kárpát-medence löszös, a földművelésre alkalmas, dombos területei azonban – mind a Medencén belül, mind azon kívül, a Dunántúl kivételével – nem estek a hódítások áldozatául, megőrizték mellérendelő műveltségüket. Főltehetően azért, mert fémeket tudtak előállítani és megmunkálni – már pedig a kurgán embere a későbbi szittyákhoz hasonlóan – isteni tiszteletben részesítette a kardkóvácsot!

A Kárpátoktól keletre húzódó sztyeppe alapnépessége még az ókorhoz tartozik, és vaskorszaki teremtménye a kurgán műveltségre alapozódó szkíta műveltség, amelynek jellegzetességei a magyar műveltségben nem tükröződnek. De a Kárpát-medence északi és keleti fele – ide értve Erdélyt is – egészen a hun időkig megőrizte korábbi sajátosságait. Így az ókort elemezve a hunoknál kell valójában befejeznünk vizsgálatainkat. Az utánuk következő középkori államalakulatokat a népünkkel ötvöződött avar, s aztán a magyar hatalmi elit hozta létre és tartotta fenn évszázadokon át az idővel táguló környezet támadásainak kereszttüzeiben. S amint az első ún. honfoglalás kori háborúkat is megtanultuk kivédeni, ugyanúgy meg fogjuk tanulni a mai immár világméretűre kiterjedő támadások elleni védekezést is.

Ókori történelmünk tanulságai

Ezen a helyen mindenképp el kell mondanunk, hogy bár mi ketten a Kárpát-medencei eredetünket – kutatásainkkal alátámasztva – meggyőződéssel valljuk, attól függetlenül sosem kívántunk a szittyá eredet ellen hadakozni. Népünk önértékeléséhez esetleg hozzájárulhat az is, ha heroikus múltat lát maga előtt, de az elmúlt évek tapasztalata arra döböntett rá, hogy a sztyeppe eredet hangsúlyozása hatalmas veszélyeket rejt magában, mindamellett, hogy csak részben igaz, nagyon kis részben. A IX. századi bevándorlásunk gondolatát vannak, akik arra használják fel, hogy bizonygassák vele: egy magas szintű kultúrát taposott el az ún. 'honfoglalásunk'. Ez ellen a legfontosabb ellenérvünk éppen az tehát, hogy a magyarság itt őshonos, őslakos. Ugyanakkor az egyoldalú bevándorlás tétele éppen a mai őslakosság inneni kiebrudalásához, vagy rabszolga sorba döntéséhez ürügyül szolgálhat. Ezért síkra kell szállnunk a népi egység származásmélete mellett.

Minderre az az alapunk, hogy a kurgán hódítások kezdete óta, azaz több mint hatezer éve Európa társadalmi kettős jelleget mutatnak, és azokban a hódító elit és a letelepedett kultúrát alkotó népesség nem azonos. A Kárpát-medence hegy- és dombvidéke, – túlnyomórészt azok a területek, amelyeket ma a triano-

ni hódítók bitorolnak, – még a hun időkig sem mutatott kettős jelleget, csakis azóta látszik ez. Ezért a magyar középkort nem tekinthetjük másként, mint az ókor végére kialakult állapotok folytatását, a magyar őslakosok és a sztyeppeí lovas katonák szervezett egységét. Nem foglaltak hont, hanem a már itt telepedettekkel egyetemben alkottak folytatólagosan államot.

Ezért ami a keleti eredetet illeti, az csakis az őslakos földművelő népességre rátelepült, azzal egységes 'államot' alkotó katonákra jellemző, nem pedig a magyar nyelvű népességre. Az ú.n. 'honfoglalók' ezért nem romboltak le magas szintű kultúrákat, sem szlávot, sem hébert, hanem a földműves letelepedettekkel alkottak egységes államot, amely a nyugati hódító törekvések kivédése érdekében végülis királysággá alakult. Mindamellett még évszázadokig őrizte mellérendelő jellegét, melyet csakis a Habsburg-ház uralma idején erőszakoltak meg. A népi műveltség ma is mellérendelő, és ez a műveltség visszavezet minket az ókorba, s még az elé.

Európa földművelői a Kárpát-medencében kialakult vonaldíszes kerámia műveltségével terjedtek északra és nyugatra. A letelepedett földművesek mellérendelő szemlélete a sírmellékletekből egyértelműen látszik, valamint az is, hogy az alárendelő jellegű társadalmuk a rájuk telepedő hódítókkal való ötvöződés eredménye. Ekkor a két csoport nyelve ötvöződhetett, részben azért, mert a hódítók a fémkorszakok kezdetén sokkal nagyobb viszonylagos létszámot jelentettek a letelepedettekhez képest, és ezért az a későbbi jelenség, miszerint az uralkodó nemesség veszíti el a nyelvét, akkoriban még nem rendelkezett a szükséges feltételekkel.

Az ú.n. indoeurópai nyelvcsalád számos közös elemet tartalmaz a magyar nyelvvel, számos szó hasonló kiejtésben, hasonló értelemben használatos.⁸ A nyelvek ötvöződése a műveltségek ötvöződését tükrözi.⁹ Ezt az eseményt Götz helyi nyelvkiegyenlítődésként magyarázza.¹⁰ Így a későbbiekben az egész egységes európai eredetet a kettős kultúra jellemezte: népi és uralkodói.¹¹ Gimbutas 1991-es könyvéből¹² kiolvasható a kurgán és a későbbi nordikus kultúra szoros rokonsága. Fontos, hogy a különböző időszakokban létező lovas kultúrák nem azonosak és nem is egyformák. A kurgán lovas kultúra volt, de sem fegyvereit, sem felfogását, sem társadalmi rendjét tekintve nem azonos a későbbi, az azonos területre keletről érkező turk vagy türk lovas kultúrákkal. A kurgán szkíta

8 Varga Csaba sorozatban tárta fel több száz magyar szó európai nyelvekben megjelenő egymásra vonatkozó hangzását és rokon jelentését. V. ö.: Varga Csaba: *Az angol szókincs magyar szemmel*. Frig Kiadó, 2007.

9 Marija Gimbutas: *The civilization of the Goddess*. Harper, San Francisco. 1991. pp.: 369-371.

10 Götz László: *Keleten kél a nap*. Püski, Budapest, 1994. pp.: 407-428.

11 Cser *Gyökerek* c. idézett könyvében erre több forrást is megad. Cunliff könyvében több tanulmány is elemzi ezt (Barry Cunliff: *Prehistoric Europe; An Illustrated History*, Oxford Univ. Press, Oxford, 1998.) Mellaart is leírja (James Mellaart: *The Neolithic of the Near East*, Thames and Hudson, London, 1981.)

12 Gimbutas *The civilization of the Goddess* c. idézett könyvében. Gimbutasnak nem a feminizmusa érdemel figyelmet, hanem az idézett adathalmaz. Gimbutas módosította a véleményét: korábban ő is úgy vélte, hogy a közel-keleti farmerek voltak az indoeurópaiak, aztán megismerkedve az adatok halmazával, a kurgánban látja azt.

irányba való fejlődése szépen nyomon követhető az orosz sztyeppéken, és a turk kultúrák ebből csakis a nyíl használatát 'vették át', szinte semmi mást. A szkíta nem azonos a kimmerrel, a szkíták szorították ki a kimmereket éppen azért, hogy visszacsapó nyiluk volt. A szkíta elit – ez volt a szkíta és tökéletesen kurgán felfogású volt – nem azonos az általuk meghódított, majd uralt területükön élőkkel.¹³ A szkíta művészet nem szkíta volt, hanem görög és kaukázusi, a szkíták csak fizettek érte. A mesterek nem szkíták voltak. A szkíta kapcsolatokat tehát nem zárhatjuk ki Közép-Európából: kapcsolatban álltunk velük is, és a szkíták a kelettel is kapcsolatban állhattak.

Műveltségünk kapcsolatainak tanulságai

Az egymástól nagyon messze élő népek ősműveltségének nagyfokú azonossága és a késői műveltség messzi földre elterjedése önmagában elegendő magyarázatra lel abban, hogy az emberi társadalom már kezdeti állapotában is aktív kapcsolatban állt a szomszédjával. Ez nem csak kereskedelmet, árucserét, termékek, vagy eszközök cseréjét jelentheti, hanem nagyon sok esetben a gondolatok, ismeretek cseréjét. Éppen ezért egy adott régészeti műveltség elterjedése nem jelent rögtön népvándorlást is. Ugyancsak ezért nem szükséges Kárpát-medencei ősnép vagy ősnyelv eurázsiai széttrajzását feltételezni annak magyarázatára, hogy sok a hasonlóság az eurázsiai népek műveltségével. A széttrajzási elv igazolásához ugyanis lépésenként bizonyítani kellene először, hogy az itteni kultúra régészeti, embertani és műveltségi vonatkozásai olyan régiek, mint ami ehhez elengedhetetlen.

Ez ugyan esetünkben fennáll, de csak részben, mert a közép-keleti és kaukázusi szétválás után az eltérő eredetűek tevékenysége más-más ütemben alakult. Másodszor a terjedési elmélet igazságához be kellene bizonyítani, hogy a Kárpát-medencei ősnép vagy ősnyelv eurázsiai széttrajzásának nyomai időben fiatalabbak az itteni, itthoni nyomoknál, ami szintén csak részben igaz az előbbiek miatt, és mert még egészen későn is történtek kisebb nagyobb betelepülések Európából Ázsia felé is viszont. Ugyanakkor minden forrásadat a maga műfajában születik ugyan, de végső soron egymást erősítő párhuzamos végeredményhez vezetve, időben rétegezve tudjuk bemutatni, ha nem is egyetlen népszéttrajzását, de az emberiség életének egész félmillió éves alakulását, terjedését, elágazásait az eurázsiai térségben.

A magyar népi művészet, emlékezet alapvetően mellérendelő szemléletű. Pontosan ugyanez mondható el a nyelvre vonatkozóan is. Ábrázoló művészetünk valójában a lélekelemeket ábrázolja – a levegőt, mint madarat, a tüzet, mint napot, a vizet, mint békát, kígyót, meanderező hullámvonalat, és a földet, mint növényt. Magyar különlegesség, hogy egyetlen növényi száron számtalan

13 Cser a *Gyökerekben* hivatkozik Ascherson e területről szóló kiváló könyvére, melyben elemzi a kurgán utókultúrákat. (Neal Ascherson: *Black Sea*. Vintage, London, 1996.) Hérodotosz könyvében olvasható a szkítákra vonatkozóan jellemzés. (Herodotosz: *The Histories*. Ford. Aubrey de Séincourt. Penguin Books, London, 1954.) Ha belenézünk egy szkíta kurgánba és összeszámoljuk az emberi csontvázakat, akiket a másvilágra küldtek az urukkal, sem igazságosnak, sem az emberiség jövevényeinek nem tartjuk majd őket.

különböző jellegű virág nyílik, de alapvetően két típusba sorolhatók a virágok: kelyhes virág, mint pl. a tulipán, vagy sokszirmú, mint pl. a rózsza, vagy a margaréta. Ez a viráglánc nem a tudatlanság, hanem a családi eredet bizonyítéka, ugyanis a virágok a családból származó lelkeket jelenthetik, és ezek közül a kelyhes virágok a termékenységet biztosító nőt.

A mellérendelő szemléletet és erre alapuló életformát tükrözi, hogy még a török idők végén is a magyar falvak közel egyharmada faluközösségekben élt.¹⁴ Ez az arány a korábbi időkben csak nagyobb lehetett. A faluközösségekben nincs földtulajdon, a földön közösen gazdálkodnak. A nagy sűrűségben letelepedett társadalom faluközössége hatékonyan tudja megvalósítani a társadalmi oktatást, bíráskodást, szociális ellátást és egészségügyi szolgáltatást. A magyar faluközösségekben ismert volt a táltos (tátos–tudós) fogalma. Sokan a táltost a sámánnal azonosítják, ami durva tévedés. Ugyancsak annak tekinthetjük, amikor a perzsa mágusokkal teszik azonosná őket.¹⁵ A magyar népmesék táltosai, – ha átváltoznak valamivé, – akkor leginkább lélekjelképeknek felelnek meg. A falvakban élő táltosok pedig a műveltséget fenntartó, az egész területen egységesítő és továbbfejlesztő tanítók, papok, orvosok, bírák lehetnek. Semmi köztük nincs a szibériai sámánokhoz, de annál több a kelta druidokhoz, bár ez a kapcsolat sem jelent azonosítást, még kevésbé erre alapozott származást. A Kárpát-medencében nagyon kevés nyom utal a sámánhitre, azok is a sztyeppei népek által megszállt és használt sztyeppei jellegű területekről származnak, azaz nem a Kárpát-medence földművelő őslakói hitét tükrözik.

A táltos rendszer – a Kárpát-medencében az újkőkorszakot megelőzően ismert – rovásírással egyetemben megmagyarázza mind a nyelvi egységességet és fejlettséget, mind pedig az alapvető ábrázoló művészeti jelleget. Ugyancsak kiemelkedő jelentőségű, hogy a magyarok zenei anyanyelve pentaton. Ez ugyan a türk népekre is jellemző, mégis a Kárpát-medence ebből a szempontból kiemelkedően jelentős hely, hiszen itt találták meg a legősibb fűvös hangszert, – medvecsontból készült háromlyukú furulyát, – amelyen pentaton dallam szólaltatható meg. A forrás pedig a Bükk-hegység aurignaci műveltsége, az Istállóskői-barlang. A pentaton zene egyébként Magyarországtól keletre, a ragozó nyelvű, földművelő lakosság műveltségében elterjedt, északra, délre, nyugatra azonban nem. Egyetlen kivételt ebben az írek képeznek.

Mindez a sztyeppe katonanépeire vonatkozóan nem áll – az egyetlen kivétel, hogy a türk sztyeppe-lakók zenéje is pentaton. A lovas pásztorok ábrázoló mű-

14 Tagányi Károly: *A faluközösségek története Magyarországon*. (1878?) in: *A magyar néprajz klasszikusai: Az ősi társadalom magyar kutatói*, szerk. Ortutay Gyula. Gondolat, Budapest, 1977. pp.: 336-380.

15 Bunyevác Zsuzsa: *A Szent Grál és annak magyar vonatkozásai*. Alexandra Kiadó, Pécs, 2007. p.: 162. Marton Veronika személyes közleményére hivatkozva: TAL:TAS = bölcs úr – ebből vezeti le a fogalmat. Szerinte TAL sumér szó jelentése bölcs. Valójában a TAL szónak ilyen jelentése nincs, tálat jelent, mint a magyarban. TAS szót Halloram sumér szótára nem tartalmaz, TAL:TAS-t sem. Az egyetlen viszonylat, amelyben ez a szótag előfordul – (gtildeis) taškarin, taskarin[TÜG]: *box shrub or small tree (or its heavy, hard wood) (may be Akk. loan)*. – Magyarul: puszpáng bokor, vagy alacsony fa, vagy annak kemény fája, föltehetően akkádból kölcsönzött szó.

vészetére a ragadozó állatok – az oroszlán, a sas – a jellemzők. Ezeket leginkább a szkíta időkbeli származó művészeti leletekkel – a kurgánokból kiásott aranytárgyakkal – lehet igazolni. A honfoglaló katonanépek nemzetséggeljelei részben a hadi címereikről, részben pedig a tarsolylemezeikről is megállapíthatók. Ha azonban ezeket összevetjük a Kárpát-medence nem sztyeppei területein földet művelők hasonló jelképeivel, nem az azonosság, hanem az alapvető szemléletbeli különbségek az uralkodók. A honfoglaló sztyeppeieknél a nemzetséggeljelek ragadozó állatot – egyetlen esetben halat – tartalmaznak, – a letelepedettekénél meg nem találkozunk címerekkel, ott nemzetséggeljelet a sírokban található tarsolylemezek jelentenek. Ezeknél azonban a jellegzetességbeli különbségek jelentősek.

A honfoglaló katonanépek hitvilágára vonatkozóan nincs pontos értesülésünk. Amennyiben a manicheus hitvilágnak hódoltak, – és erre vonatkozóan vannak figyelembe vehető írásos adatok is – akkor megint csak arra a következtetésre kell jutnunk, hogy Árpád népe műveltségét tekintve a türk népekhez állt közel. Még akkor is, ha pl. Padányi határozottan és keményen tagadja, hogy a hunok türk népek lettek volna¹⁶ – ezzel párhuzamosan azt is, hogy a honfoglaló katonanépek is azok lennének.

1000 végére, miután egyértelműen bebizonyosodott, hogy a világvége még sem következik be,¹⁷ Vajkot, Géza fejedelem fiát pápai koronával királlyá koronázták, és ettől kezdve ismert Magyarország, mint Magyar Királyság. István római szelvényben irányított az országot, verte le az ellene lázadókat, terjesztette a római katolicizmust, építtette a templomokat, és folytatta külpolitikáját. Három évtizedes uralkodás után fiát készítette fel az uralkodói szerepkörre, jöllehet, német felesége mást akart a magyar trónon látni: rokonát, Pétert. Ekkor azonban két váratlan esemény is történt, és ezeket követte István ugyancsak váratlan intézkedése. Addig az országot Szent Péter – azaz Róma – kezeiben lévőnek vélték, de miután István fia – a krónikák szerint – váratlanul meghalt, és a trón a magyar jogrend szerinti várományosát valakik parancsára megvakították és megsüketítették,¹⁸ István megváltoztatta addigi véleményét. Mindenekelőtt Vazul két fiát – a későbbi I. Endrét és I. Bélát – Lengyelországba menekíttette,¹⁹ majd az országot Pétertől visszavette és más keresztény szent védelmébe ajánlotta. Ez utóbbi lépésnek két következménye volt. Az egyik az, hogy megtagadta a római egyháznak az ország életébe való közvetlen beavatkozását. A másik még ennél is nagyobb jelentőségű: minthogy az országot Szűz Mária kezeibe ajánlotta, a katolicizmuson belül elindította a Szűz Mária kultuszt. Ami addig volt Mária

16 Padányi Viktor: *Dentu-Magyararia*. Turul Kiadó, Veszprém, 1989. p.: 246. Bizánciak szerint szabírok, más bizánciak szerint masszagéták voltak.

17 Amit a keresztény nyugat egyöntetűen várt.

18 A krónikák egy részében ugyan Gizella királyné szerepel, de Péter király vele való viselkedése (bebörtönöztette) és a királyné kegyessége és tisztelete a magyarok részéről ezt kizárja.

19 Feltételezik, hogy a Vazulnak keresztelt Vászoly egy letelepített lázadás miatt volt börtönben, és az ő fiait már akkor száműzte István király, viszont a krónikák nem ilyen véget ért apától származtatták későbbi királyainkat, hanem a nem létező Szár (Kopasz) Lászlótól.

kultusz – elsősorban a Pireneusok körzetében a francia területeken, Marseilles mellett, stb. – az Mária Magdalénának szült (Fekete Madonna). Neki szenteltek később is több gótikus katedrális a *Notre Dame* megnevezéssel.

A Szűz Mária kultusz Magyarországon még azért is jelentős, mert a katolicizmussal törölt korábbi népi hitvilág asszonyalakját – a Boldogasszonyt – személyesítette meg, és annak kultuszát segítette feltámasztani azzal, hogy egy keresztény személyiségre lehetett alkalmazni. Magyarország ettől kezdve egyelőre csak elfogadottan, később hivatalosan is Mária Országá – *Regnum Marianum*.

A magyar ókor tagadása az Árpád-házi királyok kihalása után hamarosan megkezdődött és a Habsburg királyok idején, azok egyértelmű magyarellenessége mellett, felerősödött. Őstörténetünkre a legnagyobb csapást a Széchenyi által a magyarságtudat fejlesztésére alapított Magyar Tudományos Akadémia kezdeti működése mérte a finnugorizmus kötelező elméletével. Az igazi magyar múltnak a felderítése – még elemi csirájában is – azóta szenved a tudomány hatalmi uralmától. A XIX. század második felében ugyan felerősödött az Árpád-házi krónikákra alapozott keleti eredet hangsúlyozása, de éppen az Akadémia politikája akadályozta meg a magyar történészeket abban, hogy ennek jelentőségét – és valós jelentését – tudományosan feldolgozzák és a megfelelő helyre tegyék.

Összegzésképp azt kell mondanunk, hogy a magyarság eredetét, őstörténetét a valósághoz leginkább közelítve az egységes honfoglaláskori társadalom elve alapján nem tudjuk kifejteni. A magyarul beszélő földművelő műveltség és az I. évezred során rátelepedett katonai nemesség nem csak műveltségi jegyeiben, hanem eredetében és őstörténetében is alapvetően különbözik. Ámbár Árpád katonái egyértelműen a fél évezreddel korábban a Kárpátok közé telepedett hunok utódainak foghatók fel, de a hunok – bizony – nem vezethetők vissza a tőlük szögesen eltérő felfogású és kultúrájú szkítákra. Ezért mondjuk, hogy a keleti eredetünk eszméje hamis – de a mai politikai körülmények között nem kevésbé veszélyes – tan, mint a Habsburgok kezében a finnugorizmus volt.

Németh Zsolt – Simon Attila

Szimmetriák és aszimmetriák a Szent Korona abroncsának zománcképein

A magyar Szent Korona abroncsán található zománcképek egységességének kérdése viták keresztútjében áll. Az akadémikus kutatás az uralkodóképek segítségével datálja a Koronát (Kovács-Lovag, Tóth-Szelényi), amit a funkcionális vonal e három kép másodlagosságára hivatkozva elutasít (Csomor *et al.*, 103. o., Pap 1987, 46. o.). A képek művészi színvonalának megítélésében is jelentősek a véleménykülönbségek. Pap Gábor szerint az uralkodóképek művészi színvonala jelentősen elmarad a kétségtelenül eredetiekétől (Pap 1999, 526. o.), Kovács Éva egyebek között a „rajz tisztaságán” alapuló álláspontja szerint „a tíz lemez (értsd az abroncs és a pártázat tíz zománcképe) kétségtelenül egységes sorozat” (Kovács-Lovag 23. o.), míg Lovag Zsuzsa a rekeszrajzok és a rekeszszalag-vezetés vélt azonossága alapján úgy látja, hogy „az uralkodók képei egyazon műhelyből ill. kézből kerültek ki, mint a szenteké és az arkangyaloké” (Lovag 43. o.).

Az idézett művészettörténészek homlokegyenest ellentmondó véleménye világosan rámutat arra, hogy – bár a művészettörténet megalapozott kutatási eszköztárral rendelkezik – az ilyen értékelések nincsenek híján a szubjektív elemeknek. Ezért kísérletet teszünk arra, hogy objektív, tisztán matematikai eszköztárral válaszoljunk meg azt a kérést, hogy az uralkodóábrázolások egyazon kéztől származnak-e, mint a kétségtelenül eredeti zománcképek. Megvizsgáljuk az abroncson található ábrázolások szimmetriatulajdonságait és fő képi elemek elrendezését, illetve, hogy ezek alapján a kilenc kép megmarad-e egységes csoportnak vagy esetleg részekre (frakciókra) bomlik.

Szimmetriatengelyek és befoglaló vonalak

Kezdjük a két harcos szent ábrázolásával. Szent György képmása talán a legjobban megkomponált az abroncs zománcai közül (1. kép). A felirat külső befoglaló vonalainak térfelező egyenese azonos a fej- és a test tengelyével – a szimmetria tökéletes. A karok külső egyeneseinek meghosszabbításai a fej nem hajas részének érintői.

Szent Demeter esetében a felirat befoglaló vonalainak térfelező egyenese szintén egybeesik a fejtengellyel (2. kép). (A Dimitriosz záró sz betűjének szokásostól (C) eltérő alakja és szabálytalan elhelyezése nyilvánvalóan szándékolt, valamire fel kívánja hívni a figyelmet, bár ennek megtalálásával még adós a

kutatás.) A jobboldali befoglaló érinti a pajzsot, ezzel egy további képi elemet kapcsol bele az alkotó a szimmetriák rendszerébe. A karok külső befoglalóinak meghosszabbításai ezúttal a fej hajás részének érintői. A szimmetriarendszer mindkét esetben ugyanaz, a művész mégsem ismétli önmagát, hanem egyedi megoldásokat választ. Ezt erősíti meg az is, hogy a két harcos szent zománcké- pének szín- és formavilága mennyire eltérő az ábrázolási megkötések határain belül.

1. kép. Szent György

2. kép. Szent Demeter

3. kép. Szent Damján

4. kép. Szent Kozma

Szent Damján képmásán (3. kép) találjuk a legrendezettebb feliratot: a betűkhöz nemcsak kívülről, hanem belülről is illeszthető befoglaló vonal. A zo-

máncművész e kép esetében is kompozíciós kapcsolatot teremtett a karok és a fej zónája között: a karok külső befoglaló vonalai a glória érintői. A fej tengelye, ami egybeesik a ruházat tengelyével, 2,2 fokot balra dől. Ez a tengely azonban nem felezi a test alsó határoló vonalát: azt majdnem pontosan a betűk külső befoglalóinak térfelező vonala metszi ki. Ennek, valamint a felirat szigorúan függőleges elrendezésének következtében nincs olyan érzése a nézőnek, hogy a kép bántóan dőlné.

Szent Kozma ábrázolásakor ugyanaz a szerkesztési terv érvényesül, mint testvéréé esetében: a karok befoglaló vonalai a glória érintői (4. kép). Az ő feje is balra dől, nevezetesen 2,5 fokot, a test viszont egyértelműen egyenesen áll. Mindebből arra következtethetünk, hogy az orvosszentek fejének enyhe balra biccenése szándékos, nem kivitelezési hiba. Megfigyelhetjük azt is, hogy, akárcsak Damján esetében, a test alsó lezáró vonala nem egyenes, mint a harcos szenteknél, hanem enyhén íves. Nézetünk szerint ez is szándékos: célja, hogy a nézőben elbizonytalanítsa, merre is van a vízszintes és a függőleges irány, ezzel ellensúlyozva a kétségtelenül aszimmetriát okozó oldalra biccenő fejeket. Kozma névfelirata is rendezett, a MAS-hoz belső befoglaló is húzható, melyhez illeszkedik a három betű, s ez a vonal annak legszélesebb részénél érinti a testet.

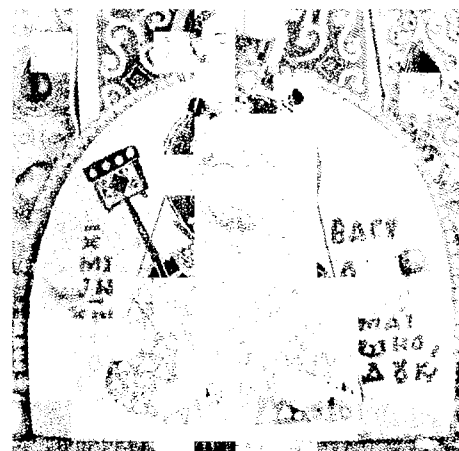
A Kón névfelirat-rövidítéssel ellátott császárkép (5. kép) kompozíciója az orvos- és harcos szentekéinek furcsa és rosszul sikerült egyvelege. A fejtengely 1,5 fokkal balra dől, azonban ennek ellenére egybeesik a testtengellyel, sőt, amennyire a meglehetősen egyenetlenül elhelyezett betűkhöz befoglalót lehet húzni, azok is ugyanezzel a szöggel dőlnek. Mindez megerősíti azokat a korábbi megfigyeléseket, hogy a kép körbe van nyírva (Pap 2007), – a jelek szerint ügyetlenül, hiszen a vágást végző személy 1,5 fokot tévedett –, illetve, hogy a kép nem a keretébe való, másodlagosan került oda (Csomor *et al.*, 101. o.). Azonban nem csak a vágást végző ügyetlenségére derítenek fényt a segédvonalak, hanem a készítő-éjére is. A karok befoglaló vonalai nem "találják meg" a fejet vagy a glóriát olyan szerves módon, mint a szentek esetében. A betűk meglehetősen aszimmetrikusan helyezkednek el a képen: befoglalóik térfelező egyenese nagyon messze esik a fejtengelytől. Ez utóbbira nem illeszkedik a diadém hármasszögletes központi dísz. A mellkason látható Y-alakú forma által meghatározott ruhatengely eltér a fej- és testtengelytől. A szimmetriák szempontjából mellékes, más szempontokból azonban korántsem, hogy a betűk zománccal kiöntése, valamint a karok rajzolata mennyire gyenge minőségű.

Dukász Mihály képmása (6. kép) ugyan nem a szorosan vett abronchhoz tartozik, de az uralkodóképek sorát gyarapítja, és számos hasonlóságot mutat a másik császárábrázolással. A kompozíció teljesen szétesett. Egyrészt a fej-, a test- és a ruhatengelyek nem esnek egybe, és más-más szögben dőlnek a függőlegeshez képest. A testtengelyt – vagy jelen esetben talán pontosabb lenne a testtömeg-tengely fogalmat használni – az alak nagyfokú aszimmetriája miatt kísérletileg határoztuk meg. Kinyomtattuk a zománcképről készült felvételt, kivágtuk belőle az alak fej nélküli testét, azt felkasíroztuk egy vele egyező alakú vékony parafa lapra, és egy hosszú pengére helyeztük. A lap akkor nem billent le valamelyik irányba a pengéről, ha éppen valamelyik súlyvonalára helyeztük. A

végtelen sok lehetőség közül a számunkra érdekes súlyvonal egy pontját a gallér alsó ívén jelöltük ki: ott, ahol az egyenlő távolságra van a két válltól. Mivel egy konvex síkidom minden pontján keresztül egy és csak egy súlyvonal fektethető (a súlypont kivételével), így a testtömeg-tengely az egyensúlyozás révén előállt: a fejtengelytől szembenézetben jobbra, attól eltérő dőlésszöggel. A ruhatengely a fejtengely másik oldalán található. A kompozíció számos fogyatékoságának egyike, hogy a fejtengely nem osztja pontosan két részre a diadém elülső részén található, rosszul kivitelezett díszet, valamint nem esik egybe a diadém tetején található háromágú ékítmény szimmetriatengelyével: az meglepő módon nem a fej-, hanem a ruhatengelyre illeszkedik. A gallér alsó, körbefutó részén található díszeknek egy negyedik szimmetriatengelye van, ami nem esik egybe sem a gallér geometriai tengelyével – ami immár az ötödik –, sem a többi tengely valamelyikével.

5. kép. A Kón névkezdetű császár

6. kép. Dukász Mihály császár

A test alsó határoló vonala egyenes, de nem vízszintes, és meglepő módon ellene hajlik a ferde fejtengelynek, erős aszimmetriát hozva létre. A karok befoglaló egyenesei itt sem érintői a fej valamely részének vagy a glóriának. A betűk elhelyezése meglehetősen szabálytalan. Az első X, az M, az E, a Π és a T mellé még fektethető lenne egy befoglaló egyenes, de a második X-be belemetszene, a C pedig rendkívül távol esik tőle. A túloldalon még ennyire sem illeszkednek a betűk befoglaló egyenesre, az egy sorban lévők felfelé tartanak, kifejezetten kapkodva felhelyezettek és zománccal gondatlanul kiöntöttnek tűnnek.

Gyengén kivitelezettek Dukász regáliái is. Labaruma (uralkodói pálcája) a zománcozott rész és az arany háttér határánál csúnyán megtörik. A kardja markolata által kijelölt tengely nem esik egybe a pengéével és nem merőleges a kézvédőre. Megállapíthatjuk, hogy a császár ábrázolása esetében nem beszélhetünk jól szerkesztett kompozícióról: az alak egyes részei egymásról mit sem tudva

külön életet élnek, melyek a nagyszámú tengely megjelenésében nyilvánulnak meg, a betűk elhelyezése is meglehetősen esetleges.

A képpel kapcsolatos lényeges felismeréshez jutunk, ha kiegészítjük téglalap alakúra, melynek oldalai a kép magasságával, illetve szélességével egyeznek meg (7. kép). (A jobb áttekinthetőség érdekében retusáltuk a glória környékén lévő lyukakat.) Az íves keretes eredeti változatban nem tűnik fel, hogy az alak erősen balra csúszott a hordozó aranylemez középvonalához, azaz a kép szimmetriatengelyéhez képest. Ez nyilvánvalóvá teszi, ami a képmező túlzott kitöltöttségéből amúgy is sejthető: körbenyírták, eredeti méretében megannyira sem férhetett bele a mögötte lévő keretbe, mint ma, pedig most is minden irányban túllóg rajta.

7. kép. A négyszög alakúra kiegészített Dukász-kép. 8. kép. Geóbitzász, türk király

Geóbitzász képmásán (8. kép) a fejtengely függőleges, de nem esik egybe a test tengelyével. A karok külső éleinek meghosszabbításai a türk király esetében sem érintik a fejet. A feliratok elhelyezése meglehetősen szabálytalan, nem tehető melléjük befoglaló egyenes. A test baloldalán lévő felirat két és félszer akkora távolságra van a kép szélétől, mint a jobboldali (Németh 72. o.), és az alak is jócskán balra csúszott a középvonalhoz képest, azt sejtetve, hogy ez a kéj szintén körbenyírás áldozata.

9. kép. Mihály arkangyal

10. kép. Gábel arkangyal

Az arkangyalokat az abroncs többi zománcképétől eltérő módon háromnegyed-profilból ábrázolta készítőjük. Ez a fentiekhez hasonló szimmetriák keresését nem teszi lehetővé. Ugyanakkor észrevehetjük, hogy mindkettőjük esetében a nézőhöz közelebbi kar külső befoglalója a fej valamely kiemelt részét érinti: Mihálynál a glóriát (9. kép), Gábrielnél pedig a hajás részt (10. kép). Az utóbbi esetében a tőlünk távolabbi (jobb) kar befoglalója a felezi a száját, valamint áthalad a két szemöldökív felezőpontján és a hajdísz középpontján, tehát a fej legfontosabb vonalával esik egybe.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy kisebb-nagyobb aszimmetriák mindegyik zománcképen vannak, de több és feltűnőbb fordul elő az uralkodóképeken, amelyek a császárképek esetében a kompozíciók szétesését okozzák. A kétségtelenül eredeti zománcképek esetében megfigyelhetjük, hogy a karok külső befoglalóinak meghosszabbításai érintői a fej valamely jellegzetes részének vagy a glóriának, valamint a feliratok függőleges befoglaló(k)hoz illeszkednek. E két utóbbi tulajdonság az uralkodóképekről hiányzik.

Befoglaló négyzetek

Felfigyeltünk arra, hogy a hat kétségtelenül eredeti zománckép esetében a képek "aktív", zománcozott részei, melyeket fehér keretetéssel jelöltünk a 11. képen, befoglalhatók egy négyzetbe, s ezek a négyzetek egyenlő oldalhosszúságúak. (Az arkangyalok esetében a kép teljes magasságáig kiterjedő pálcájuk miatt a felirat legkülső betűje szükségszerűen kilóg a négyzetből, ez azonban nem tekint-hető a tendencia megtörésének.)

Geóbitzasz képmása szintén befoglalható egy négyzetbe, azonban csak egy 6%-kal nagyobb élhosszúságúba és 12%-kal nagyobb területűbe, ami ráadásul

11. kép. A befoglaló négyzetek

hiányában nincs ok 1071, Dukász Mihály uralkodásnak kezdete előtti készítési időpontok kizárására (Pap 1987, 46. o., Bradák 2008, 19. o.). Jelenleg semmilyen bizonyíték sem támasztja alá, hogy ő, sőt, hogy bárki küldte volna a Koronát vagy esetleg egyes részeit (Németh 103. o.).

Az abroncs zománcképeinek egységessége mellett felhozott érvek közül a rezesszalag-vezetés meglehetősen homályos és szubjektív "érve" nézetünk szerint nincs egy súlycsoportban a fent felhozott egyértelmű és objektív tényekkel. A különböző képeken található zománccok színeinek azonossága is bizonyítéként szokott szerepelni az egységesség mellett, ez azonban szintén szubjektív vélemény, és nem tény. Az 1981-es budapesti Korona-konferencián David Buckton, aki megfelelő technikai háttérrel és referenciamintákkal rendelkezett, felajánlotta, hogy színeképelemzést végez a zománcképeken (Buckton), melyre azonban nem került sor. Műszeres vizsgálat hiányában a zománccszínek azonossága tényként nem, legfeljebb hipotézisként kezelhető.

Úgy véljük, hogy a Korona datálásának kérdésében "perújrafelvételre" van szükség. Friss szemmel kell rátekinteni a műre, és a tények alapján újra nekilátni a kormeghatározás kényes kérdésének. Jelen tanulmány ehhez kíván segítséget nyújtani.

Hivatkozások

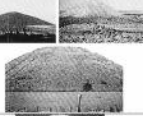

- Bradák Károly: *A magyar Korona hátsó ormának problematikája*. Zománc 1987-1988. Nemzetközi Zománcképművészeti Alkotótételek, Kecskemét, 4-28. o.
- Bradák Károly: *Pontosabban a Szent Koronáról*. Dobogó VII. évf. 1. szám 16-20. o. (2008).
- Buckton, David: *Vorläufige Ergebnisse einer optischen Untersuchung des Emails der Krone*. In: *Insignia Regni Hungariae I*. Szerk. Fülep Ferenc, Kovács Éva, Lovag Zsuzsa. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1983, 129-143. o.
- Csomor Lajos, Lantos Béla, Ludvig Rezső, Poór Magdolna: *A magyar korona aranyműves vizsgálatának eredménye*. Zománc 1975-1985. A Nemzetközi Zománcképművészeti Alkotótételek Jubileumi Katalógusa, Kecskemét, 37-130. o.
- Kovács Éva - Lovag Zsuzsa: *A magyar koronázási jelvények*. Corvina Kiadó, Budapest, 1980.
- Lovag Zsuzsa: *A koronakutatás vadhajásai*. Művészettörténeti Értesítő 1986, 1-2. szám, 35-48. o.
- Németh Zsolt: *A magyar Szent Korona*. BKL Kiadó, Szombathely, 2007.
- Pap Gábor: *Gyorsjelentés a korona-kutatás állásáról*. In: *Vonzáskör*. Szerk. Takács György és Molnár Géza. Miskolc, 1987.
- Pap Gábor: *Hazatalálás. Művelődéstörténeti írások*. Püski, Budapest, 1999.
- Pap Gábor: *A Szent Korona békeüzenete*. DVD, 2007.
- Tóth Endre - Szelényi Károly: *A magyar Szent Korona*. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1996.

Michelangelo Naddeo

Eurázsia őstörténete, a Selyemút és a honfoglalás Prehistory of Eurasia, Silk Road and HONFOGLALÁS

THE MIGRATIONS OF THE MAGYARS: FROM PANNONIA TO ARSIA AND BACK TO HUNGARY

Works in progress!

	PANNONIA > >	> > ARSIA > >	> HUNGARY
	... -1500 Gold Idol Agglutinia, Pannonia	-1500 ... -500 Magna Pannonia, Cimmeria	-900... -200 Pazyrykia -250... Arsia East Oxiana +895 ... Honfoglalás
	PRE- OR NON- INDO-EUROPEAN RITES, WHICH SURVIVED THE INDO-EUROPEANS		
Stelae			Stelae are not an Indo-European cultural marker. Stelae were brought back again to Europe by the Altaian Cumanians
Kurgans			At Shanidar, North Iraq, a Neanderthal man was inhumed in ~100,000. The Cro-Magnons, who speak an Indo-European dialect, still inhumed.
Kurgans			
Pyramids			
Red ochre			Red ochre was spread onto the Venus of Willendorf (~23000), the terracotta head with a conical hat, in the Levant (~2000); the Finnish cairns (~1500); the skull of an Altaian.